

Cronica sursilvana 1990

Autor(en): **Cathomen, Ignaz**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **75 (1990)**

Heft 2

PDF erstellt am: **12.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881609>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

C R O N I C A S U R S I L V A N A 1 9 9 0

I G N A Z C A T H O M E N

Schaner

— *La Surselva presenta sias pretensions.* En connex cun la realisaziun dalla nova transversala da viafier tras las Alps han ils exponents politics dalla Cadi presentau las suandontas pretensions:

1. Via da traffic principala — dretg dil Rein denter Glion e La Punt — cun baghegiar ora las vias d'untgida a Trun, Sumvitg e Mustér.

2. Baghegiar ora la viafier tenor il concept regional da traffic. Prioritad ha il slargiamet dalla staziun a Mustér sco era la miglior dalla segirtad da traffic silla lingia Furca-Alpsu duront igl unviern.

3. Baghegiar ora il pass dil Lucmagn aschia ch'el sa vegnir duvraus sur onn (mira GR nr. 1/5-1-1990).

— Ils 2 da schaner 1990 ei cumparius il nr. 1 da l'annada nr. 1 dil niev fegl official dalla Surselva sut il num: *Fegl official/Amtsblatt Surselva*. Sco gia il tetel tradescha eis el bilings, la gronda part dil cuntegn ei denton romontschs. 35 vischnauncas cun biabein 6000 casadas fan diever da quei niev organ official da communicaziun e d'informaziun.

— *Ils editurs semettan ensemen.* Las treis

casas edituras «Terra Grischuna», «Desertina» e «Bündner Monatsblatt» han fundau da cuort a Mustér ina cuminonza da lavur per ils «Cudischs ord il Grischun». L'intenziun ei da propagar ton en Svizra sco egl exterior il cudischs che vegnan produci el Grischun e s'occupan da temas da nies cantun.

— *Poesias romontschas.* La Renania ha ediu quels dis in cudisch cun poesias da ser Riget Bertogg, Sevgein, sut il tetel «Raccolta». Ser Bertogg che viva a Schwarzenburg/Berna ei in fervent collavuratur dalla Renania (mira la presentaziun da siu cudisch CP nr. 3/19-1-1990).

— *La via directa La Punt — Glion ha emprema prioritad.* La Corporaziun da vischnauncas dalla Surselva arva la procedura da consultaziun pertuccont il niev plan directiv per la regiun Surselva. In impurtont element da quei plan munta il concept da traffic (mira presentaziun GR nr. 5/19-1-1990).

Fevrer

— *Ina nova gruppaziun politica en Surselva.* Mesjamna, ils 7 da fevrer ei vegnida fundada a Glion la grupp regionala Glion/Foppa dalla partida cristiansociala dil Grischun. Cun quei pass tscherca la partida cantunala dad era fitgar pei in tec alla gada ora en las regiuns. La grupp numnada vegn tagmunada da Helene Cavigelli, Glion; Erwin Ardüser, Laax ed Isidor Caduff, Glion.

— *125 onns Congregaziun dallas soras*

dominicanas a Glion. Igl onn 1865 ei quella vegnida fundada dil gesuit Gion Fidel Depuoz da Siat. A caschun dalla fiasta giubilara ein las soras dalla claustra a Glion serendidas dumengia, ils 18 da fevrer en la patria pli stretga da lur fundatur per festivar la commemoraziun dalla fundaziun da lur Congregaziun ensemen cun la populaziun da Siat (mira rapport GR nr. 14/20-2-1990).

— *Nies Tschespet 61* ei in'ediziun da tempra speciala. Ils dus auturs, *Silvio Camenisch* ed *Arnold Spescha* scrivan brevs in a l'auter. Aschia sebrattan raquens che neschan ord remarclas, cavazins u eveniments che l'auter alleghescha en sia brev precedenta (mira presentaziun GR nr. 15/23-2-1990).

— *Paun cucu — poesias da Vic Hendry*. Il scribent tuatschin che ha publicau divers romans historias e numerusas raquintaziuns ed historics cuortas presenta siu εμπrem cudisch da poesias. Las poesias reflecteschan la veta humana cun sias varts bialas e suleglivas mo era diras e criuas. Il cudisch ei vegnius illustraus da Gieri Schmid, pictur artist da Trun (mira presentaziun GR/23-2-1990).

— *In unviern senza neiv*. Dapi Nadal 1989 tochen la fin da fevrer 1990 ha ei dau negina neiv nova en grondas parts dallas Alps. Era las spundas e plauncas dalla Surselva ein stadas terreinas tochen si en las pli aultas regiuns. Mo sisum la Val Tujetsch ed en la regiun dil glatscher dil Vorab eis ei stau pusseivel dad ir cun skis suenter miez schaner. La hotellaria e las societads da runals e pendicularas ston quintar cun

grondas munconzas d'entrada (mira il rapport e la survesta en GR nr. 12/13-2-1990).

— *In teater da Max Frisch a Trun*. Duront ils meins schaner e fevrer ha la gruppa da teater da Trun preparau igl enconuschent toc da Max Frisch «Uss contan ei puspei» (Jetzt singen sie wieder). Quei toc da teater ei in pledoyer per la pasch ed encunter l'uiara. La translaziun en sursilvan ha dunna *Rita Cathomas-Bearth* procurau, la reschia ei stada els mauns d'*Alex Pfister*. La gruppa ha dau il toc cun grond success, denter auter era a Cuera en la sala da teater dil marcau (mira intervesta GR nr. 16/27-2-1990).

— *Immens donns vid ils uauls en Surselva*. Ils 26/27 da fevrer ha igl orcan «Vivian» traversau la Svizra cun ina spertadad da varga 200km/h e caschunau enorms donns vid uauls e baghetgs. El Grischun ein varga 500000m³ lenna vegnida sdernada, la gronda part en Surselva. Specialmein ha igl orcan furiau sisum la Cadi, nua che radund 400 hectaras uaul ein vegnidadas devastadas totalmein digl orcan (mira rapportascha GR nr. 17/2-3-1990 e suandontas).

Mars

— *Votaziuns cantunals dils 10 da mars 1990*. Il pievel dil Grischun ha concediu in credit da 12,120 milliuns francs per la mida e construcziun nova dil baghetg principal dalla Scola d'agricultura Plantahof a Landquart, e quei cun 28667 gie encunter 7496 na.

Elecziuns dalla Regenza:
Resultats digl'emprems scrutini cun in pli
absolut da 18876 vuschs:

Joachim Caluori	22011 vuschs	elegius
Christoffel Brändli	20743 vuschs	elegius
Luzi Bärtsch	20493 vuschs	elegius
dr. Aluis Maissen	18115 vuschs	
dr. Peter Aliesch	15813 vuschs	
Martin Jäger	14353 vuschs	
Singuls	1722 vuschs	
Participaziun ca. 33%		

— *Ina nova ovra litterara da Donat Cadruvi.* Dapi ch'el ha bandunau la politica avon biebein in onn, ei Donat Cadruvi puspei daventaus pli activs sil camp litterar. Siu niev cudisch «O Dieus pertgiri!» vegn presentaus sco ovra da cuntegn humoristic. Ina buna part dallas historiettas ein denton plitost da character ironic ed entginas ein plitost da natira tragica-comica. Ellas porschan mintgacass in grond contrast viers las autras ovras litterarars cumparidas il davos temps (mira presentaziun GR nr. 21/16-3-1990).

— *Ina Passiun romontscha da Gion Antoni Derungs.* Quella passiun tenor igl evangelist s. Mattiu ei vegnida creada gia igl onn 1971. Il *Chor mischedau dalla Surselva* sut la direcziun da *Claudio Simonet* ei igl'emprems chor romontsch che ha riscau da presentar quell'ovra pretensiusa per chor, solists e pign orchester. Las presentaziuns han giu liug a Mustér, Glion e Cuera (mira prevista GR nr. 21/16-3-1990).

— *Cusseglia federal F. Cotti en Surselva.* Sonda, ils 24 da mars ha il cau dil departament federal digl'intern visitau la Cadi e specialmein la Val Medel per inspectar ils enorms donns ch'ei vegni caschunai vid

ils uals ils davos dis da fevrer. El empermetta in agid speditiv e nunbirocratic da vart dalla confederaziun per luvrar si la gronda quantitat da lenna sdernada (mira GR nr. 24/27-3-1990).

— *Igl Ischi puspei en nova/veglia fuorma.* Dapi il december 1973 ei quei organ dalla Romania cumparius 29 gadas en fuorma d'ina ediziun semestrala. L'annada 74 cumpara puspei en la veglia fuorma sco ediziun annuala. La redacziun schai puspei els mauns d'in sulet redactor, da Gieri Venzin (mira GR nr. 25/30-3-1990).

— *Ina premiera svizra a Flem.* Ils 26 da mars ha l'uniun da traffic da Flem orientau davart in niev sistem d'informaziun pils hosps. Ei setracta d'ina preit d'informaziun electronica che lubescha al hosp d'anflar en cuort temps ina stanza libra tenor siu giavisch en in dils varga 30 hotels a Flem. Quei sistem ei igl'emprems da quei gener en Svizra (mira CP nr. 13/30-3-1990).

Avrel

— *Votaziuns federalas digl 1. d'avrel 1990.* Il pievel svizzer ha giu da prender posiziun viers quater iniziativas dil pievel e dus conclus federals, encunter ils quals igl ei vegniu priu il referendum. Ils resultats:

1. Iniziativa stop al betun
500 382 gie, 1 255 722 na; GR II 659 gie, 31 139 na
2. Iniziativa per ina cuntrada senz'autostrada denter Murten ed Yverdon
571 259 gie, 1 175 200 na; GR 13 981 gie, 27 770 na
3. Iniziativa per in district da Knonau senz'autostrada
547 456 gie, 1 197 556 na; GR 13 992 gie, 27 819 na

4. Iniziativa per ina cuntrada a l'Aara denter Biel e Solothurn/Zuchwil senz'autostrada

592 210 gie, 1 147 568 na; GR 14 474 gie, 27 123 na

5. Cunclus federal davart la viticultura

771 420 gie, 881 383 na; GR 21 646 gie, 18 078 na

6. Midada dalla lescha federala davart l'organisaziun giudiciala

776 191 gie, 862 769 na; GR 19 779 gie, 19 390 na

Participaziun allas votaziuns: CH 39,5% GR 37,5%

Elecziuns dalla Regenza, secund scrutini

dr. Aluis Maissen 22 701 vuschs (elegius)

dr. Peter Aliesch 19 393 vuschs (elegius)

Martin Jäger 14 852 vuschs

dr. Schimun Vonmoos 5 276 vuschs

Singuls 550 vuschs

— *Aua minerala da Val Sumvitg?* Il possessur dils bogns Tenigia en Val Sumvitg, il Tudestg Ernst Ludwig Schulz da Frankfurt, ha inoltrau alla vischnaunca da Sumvitg ina damonda da baghegiar per ina halla d'emplenir l'aua minerala en butteglias. La vischnaunca da Sumvitg beneventass ina reactivaziun dil bogn Tenigia ed ina vendita dall'aua minerala (mira GR nr. 26/3-4-1990).

— *Il romontsch el territori periclitau.* Quei ei stau il tetel dil referat che cusseglier naziunal dr. Martin Bundi ha salvau a caschun dalla radunonza generala dalla Renania a Vuorz. Ei seigi da far tuts sforzs per mantener il romontsch el territori da punt denter la Surselva e l'Engiadina. El postulescha d'introducir ellas vischnauncas senza scola fundamentala romontscha da quei territori — sin basa facultativa — enstagl dad ina ni duas uras da romontsch ad jamna mintga di in'ura da romontsch en las scolas. Quella proposta vegn a leventar in bionton puorla e discussiun (mira GR nr. 29/12-4-1990).

— La firma per l'explotaziun dall'aua

minerala en Val S. Pieder lantschescha in nova bubronda cun lur aua: la «*Valser Limelite*». La butteglia per il niev product ei vegnida creada dil renomau disegner *Luigi Colani*.

— *Festival da teater a Tusaun.* L'Uniun grischuna pil teater popular ha festivau siu giubileum da 10 onns cun in festival da teater a Tusaun da venderdis, ils 27 d'avrel tochen dumengia, ils 29 d'avrel 1990. 18 gruppas ord tuttas regiuns linguisticas dil Grischun ein sepresentadas mintgamai cun in toc da teater. Il Grischun talian ei staus representaus cun duas produziuns, il romontsch cun treis ed il Grischun tudestg cun 11 produziuns. Sco gruppa hospitonta digl exterior ein stai presents «*Les Vrais Wallons*» dalla Belgia (mira GR nr. 33/27-4-1990 e CP nr. 18/4-5-1990).

Matg

— *Vic Hendry* presenta sia pli nova ovra «*Paun cucu*». Sut l'egida dalla Romania ha Gion Deplazes presentau dumengia, ils 6 da matg alla populaziun tujetschina l'ovra da lur convischin Vic Hendry, in cudisch da poesias edius dalla Romania. Igl autur ha prelegiu ina roscha da sias poesias ed il quartet dubel «*Resuns dil Rein*» ha enramau la sera litterara cun entginas canzuns (mira GR nr. 36/8-5-1990).

— *L'Uniun Rumantsch Grischun* URG daventa activa. Avon prest in onn ei seformada el Grischun la sura numnada uniun per promover il niev lungatg da scartira

«rumantsch grischun». Dapi ils 11 da matg cumpara mintga quendisch dis en tuttas gasettas romontschas ina contribuziun en rumantsch grischun sut il signet «La fanestra». Cun quella acziun vul l'uniun dar caschun als lecturs romontschs da saver leger regularmein texts en rg per aschia saver emprender d'enconuscher meglier quella nova ortografia romontscha.

— *In niev pass per ina gasetta romontscha quotidiana.* Avon biebein dus onns ei cumparida la numera 0 da «La Quotidiana», in'ediziun d'emprova per ina gasetta quotidiana, realisada dalla LR en collavuraziun cun las gasettas existentas. Dapi lu ei quella damonda adina puspei vegnida discussiunada en tuts gremis interessai. La Ligia Romontscha ha fatg quels dis in niev pass per realisar quella finamira. Il cussegl dalla LR ha elegiu dr. *Giusep Capaul*, cauredatur dalla Gasetta Romontscha, sco meinaproject per la realisaziun d'ina gasetta romontscha quotidiana. Concernent resuns e posiziuns en quella caussa (mira GR nr. 38/15-5-1990).

— *Renovaziun dalla baselgia parochiala catolica a Sagogn.* Tgi ch'ei cudischius cun la historia dalla Surselva sa ch'il vitg da Sagogn ei staus duront tschentanners pli u meins il center economic sursilvan, cunzun dil temps dils Victorids. Perquei ha la restauraziun dalla baselgia cun siu majestus clutger leventau specialmein igl interess cun quei ch'igl ei era vegniu fatg excavaziuns enteifer la baselgia. Igl ei semusau che la baselgia existenta ei buca d'origin baroc, mobein va anavos el temps ro-

manic, gie schizun carolingic (mira rapport GR nr. 40/22-5-1990).

— *Msgr. uestg Gion Vonderach* ei sere-tratgs — *msgr. uestg Wolfgang Haas* ei il niev cau diocesan! Quella communicaziun nunspetgada ha leventau e leventa aunc adina grondas emozziuns e discussiuns e brevs da lecturs en la pressa. Gronda opposiziun encunter quella nomina ha ei dau el cantun Turitg ed en la Svizra centrala, mo era el Grischun han biars difficultads d'acceptar quella decisiun da Ruma, ch'ei vegnida prida senza consultar il gremi electoral digl uestgiu (mira resuns en la pressa matg-fenadur 1990).

— *Avertura d'ina Gallaria sursilvana a Glion*, venderdis ils 25 da matg 1990. La gallaria sesanfla el marcau vegl visavi il museum regional Surselva. Exponidas e vendidas vegnan numerusas graficas originalas da renomai artists indigens, nazionals ed internaziunals (mira GR nr. 41/26-5-1990).

— *Fiasta da cant ceciliana a Danis-Tavanasa.* Sedisch chors cecilians dalla Cadi ha priu part dumengia, ils 27 da matg 1990, a quella beinreussida fiasta ceciliana. Il nivo dil cant sacral en la Cadi ei tenor dir dils derschaders fetg aults, quei ch'era ils numerus auditurs en la baselgia parochiala han saviu constatar. Las fiastas da cant cecilianas dils davos onns han capiu da reactivar ils chors baselgia e d'alzar respectablamein il nivo dil cant sacral en Surselva. Ina biala satisfacziun pils responsabels cun *Michel Cavigelli*, Rueun, alla testa (mira rapport GR nr. 42/29-5-1990).

— Il premi Pader Flurin va uonn a *Gieri Schmid*, Zarcuns/Tujetsch en undrientscha da sia gronda lavur per la perscrutaziun dalla flora en Val Tujetsch (mira GR nr. 43/1-6-1990).

— *La Regenza grischuna renconuscha buca uestg Haas*. En la risposta sin ina interpellaziun urgenta el Cussegl grond ha la Regenza taxau l'elecziun da Wolfgang Haas sco uestg da Cuera per irregulara ed ella seigi per quest motiv buc el cass da renconuscher ufficialmein il niev uestg tochen che las relaziuns giuridicas denter cantun ed uestgiu seigien buca sclaridas e fixadas aschia ch'ellas han vigur actuala (mira GR nr. 44/6-6-1990).

— *Reconsecraziun dalla baselgia parochiala da Medel*. Suenter ina extendida restauraziun externa ed interna ei la baselgia parochiala da s. Martin a Platta vegnida consecrada dumengia, ils 10 da zercladur 1990 da msgr. avat *Victor Schönbächler* (mira GR nr. 45/8-6-1990).

— *Radunonza annuala dalla CRR a Tarasp*. Las fatschentas statuaricas ein sesplegadas sco adina a moda speditiva sut il presidi da dr. *Fidel Caviezel*. La surdada dil premi dalla CRR ei stada il punct culminont dalla radunonza. Honorai ein vegni pader *Ambros Widmer*, Mustér e ser *Rico Parli*, Zuoz (mira rapport e laudatias GR nr. 46/12-6-1990).

— *250 onns Cumpignia da mats/Uniun da giuventetgna Lumbrein*. Cumpignias da mats dat ei en nos vitgs grischuns gia dapi tschentanners, denton las pli paucas

san documentar a scret ina tradiziun che varga ils 100 onns. L'istoria scretta dalla Cumpignia da mats a Lumbrein entscheiva gia igl onn 1740 e l'uniun exista dapi lu nuninterruttamein tochen al di dad oz, dapi il 1969 sco Uniun da giuventetgna (mira GR nr. 47/16-6-1990 e nr. 48/19-6-1990).

— *Cerchel cultural Laax*. Quella instituziun fetg activa a Laax organisescha reguladamain cuors, referats e scuntradas per promover la scolaziun dils carschi. Sonda, ils 16 da zercladur ha prof. dr. *Alexi Decurtins*, Cuera, referiu davart ils nums e surnums dils Romontschs, specialmein dils Sursilvans.

— *Emprema concorrenza per giuven musicists sursilvans*. Cugl intent da promover giuven talents da musica en Surselva ha il *Club Lions Surselva* organisau ina concorrenza per giuven talents. Buca meins che 48 giuvenils ord l'entira regiun ein separticipai cun respectablas prestaziuns (mira rapports GR nr. 48/19-6-1990 e LCP nr. 25/22-6-1990).

— *Radunonza da delegai dalla Ligia Romontscha a Casti*. El center da quella radunonza dils 23 da zercladur 1990 ei stada la discussiun davart il project per ina gasetta quotidiana. Cun ina decisiun da 52:1 e 3 abstentaziuns han ils delegai sancziunau la proposta da concretisar en detagl e da preparar la realisaziun d'ina gasetta quotidiana romontscha. Els han concediu per quella lavur in credit da fr. 150000.— e priu enconuschientscha dalla nominaziun dalla gruppa d'accumpignament che duei sustener il menader da

project dr. *Giusep Capaul* en sia lavur (mira rapport GR nr. 50/26-6-1990 e LCP nr. 26/29-6-1990).

— *Teaters romontschs dils scolars da Flem.* Per la tiarza gada eisi uonn vegniu dau in cuors facultativ da teater romontsch pils scolars da Flem sut la reschia dalla mus-sadra *Rita Walder*. La gronda lavur preparatoria ha anflau sia culminaziun en la representaziun che ha giu liug mesjamna sera, ils 27 da zercladur 1990. Buca meins che 37 scolars han priu part da quei cuors facultativ da teater (mira LCP nr. 26/29-6-1990).

Fenadur

— *Flond mantegn in fuorn da barschar caltschina pigl avegnir.* Dumengia, igl I. da fenadur 1990 ha la vischnaunca da Flond presentau alla populaziun il fuorn da barschar caltschina ch'ei vegnius restauraus a La Caltgera, sper la via denter Flond e Glion. Il president communal *Andreas Darms* e dr. *Alfons Maissen* han cun quella caschun raquintau quei e tschei dils fuorns da barschar caltschina, las caltgeras (mira LCP nr. 27/6-7-1990).

— *L'emprema assistenta pastorala en Surselva.* En la radunonza extraordinaria dils 6 da fenadur 1990 han ils parochians da la pleiv da *Danis-Tavanasa* elegiu sora *Maria Vincenz* da Pigniu sco assistenta pastorala. Quella elecziun documentescha la gronda munconza da spirituals en la Surselva catolica. Sora *Maria Vincenz* surpren sia lavur da calonda uost e vegn a

prender dimora en casa pervenda a Danis.

— *Campionadi mundial da canu per juniors a Tavanasa.* Equipas da 21 naziuns han priu part a quei campionadi da canu, in sport che vegn pli e pli populars era en Surselva. Ils victurs da quest campionadi che ha giu liug ils 21 e 22 da fenadur 1990 cun ina participaziun da rodond 400 canuts ein specialmein ils Tudestgs stai. Denton era canuts dalla Jugoslavia, Tschechoslovachia, Pologna e Frontscha han gudignau medaglias (mira rapportascha GR nr. 58/24-7-1990).

— *Rumantsch grischun — present ed avegnir.* Sut quei motto ha giu liug a Stierva dils 26 tochen ils 29 da fenadur 1990 ina scuntrada organisada da l'Uniun Rumantsch Grischun e ch'ei stada dedicata dil tuttafatg al niev lungatg da scartira «rumantsch grischun» (mira rapport GR nr. 60/31-7-1990 e LCP nr. 31/3-8-1990).

— *In campion da tir federal sursilvan.* Al tir federal 1990 da Winterthur gudogna *Herrmann Jemmy* da *Castrisch* la concorrenza cun la buis d'assagl 90 ed astga aschia purtar per ils proxims tschun onns il tetel da campion-tiradur federal (mira LCP nr. 31/3-8-1990). Il settember eis ei vegniu enconuscent che era la secziun da tir da *Castrisch* hagi contonschiu igl I. rang en la tiarza categoria.

Uost

— *Cusseglie federal Adolf Ogi viseta il studi regional romontsch a Cuera per s'in-*

formar leu directamein a vesta da decisiuns ch'ein da prender concernent las activitads da program (mira GR nr. 63/10-8-1990 e LCP nr. 32/10-8-1990).

— *Tir da catscha cantunal a Trun*. Dils 10-12 e dils 17-19 d'uost han ils catschadurs grischuns eruiu lur campions a caschun dil 12avel tir da catscha cantunal. Radund 750 catschadurs han dau suatientscha agl invit dalla secziun da catschadurs Tödi. Campiun cantunal daventa *Bruno Solèr* dad Uors, il campiadur da catscha bassa gudogn *Johannes Bischof* da Scuol e la concurrenza sin la lieur *Marcus Camenisch* da Farschnò/Fürstenaubruck. La concurrenza da gruppa gudogna la gruppa Ampalas dalla secziun catschadurs Mundaun (mira GR nr. 63/64 e 66/10/14 e 21-8-1990).

— *Restauraziun d'ina caltgera en Val Sumvitg*. Sco avon paucas jamnas a Flond han ins era reconstruiu a Rosas en Val Sumvitg ina caltgera stada construida ils 1930, denton ida en decadenza suenter l'uiara mundiala. La restauraziun ei vegnida fatga sut il tgamun da *Martin Bass*, in um da 91 onn e che ha saviu declerar en tuts detagls co ins procedeva a sias uras per barschar caltschina (mira rapport GR nr. 68/28-8-1990).

— *Scartezia d'aua sil Crap da Flem*. La munconza da neiv e la bial'aura dalla stad ha caschunau gronda scartezia d'aua sin las alps. Cun transports dad aua, pumpas e conducts artificials han ils purs da Flem stuiu procurar per l'aua necessaria per lur animals e pil menaschi d'alp (mira rapportascha LCP nr. 35/31-8-1990).

— *La Stampa romontscha a Mustér sut*

nova direcziun. Suenter haver tgamunau l'interpresa cun grond success seretrai directur *Pius Condrau* e surlai il tgamun ad ina nova direcziun. Da quella fan part: *Tony Cattomio*, directur; *Giusep Condrau*, con-directur e *Leo Huonder*, vicedirectur (mira GR nr. 69/31-8-1990).

— *La cumissiun da traffic dil Cussegl naziunal viseta la Surselva*. La cumissiun vegn presidiada da cussegliera *Verena Diener* da Turitg. Part dalla cumissiun fa era cusseglier naziunal dr. *Dumeni Columberg*. Staus presents ei era cusseglier federal A. Ogi. La cumissiun ei vegnida orientada en plirs loghens e da differents referents (cuss. guv. *Luzi Bärtsch*, directur VR S. *Fasciatti*, directur PTT Cuera A. *Melchior*) davart la situaziun actuala dil traffic en Surselva.

Settember

— *Sera litterara a Laax*. Pli u meins sco introducziun dil temps da catscha ha il Curchel cultural organisau ina sera litterara, dedicata al tema adina fascinont: Latin da catschadurs en la litteratura romontscha. Sco referent cumpetent ei dr. *Gion Deplazes* vegnius engaschaus.

— *Dis da litteratura a Domat*. Dils 7-9 da settember 1990 ha l'Uniun da scripturs romontschs organisau a Domat dis da litteratura. Numerus interessents han dau suatientscha agl invit e priu part dallas occurrenzas. Denter auter eis ei era vegniu realisau ina concurrenza litterara, alla quala mintgin ha saviu separticipar cun

in'ovretta d'ina pagina. La concorrenza ei vegnida gudignada dil Ladin *Jon Nuotclà* cun sia contribuziun: «Mes sön (sien) da mezdi» (mira GR nr. 24-8-1990 e LCP nr. 37/14-8-1990).

— *La confederaziun promova la presenza romontscha.* Gievgia, ils 13 da settember 1990 ha il cancelier federal, dr. *Walter Buser*, presentau a caschun d'ina conferenza da pressa a Cuera ina roscha decret federal ch'ei vegni translatai en rumantsch grischun: la costituziun federala, la lescha federala davart vias e sendas da viandar, la lescha federala da catscha, la lescha federala davart la protecziun digl ambient, la lescha d'agricultura e duas ordinaziuns tier quellas leschas (mira GR nr. 74/18-9-1990 e LCP nr. 38/21-9-1990).

— *Las fieras digl atun 1990 ein buca cuntenteivlas.* Sco quei ch'ils specialists ed exponents dalla tratga da biestga han giu predetg gia avon entgens meins, ein las fieras da biestga buca cuntenteivlas ed igl esit da biestga da nez tut auters che legrei-vels. Mo biestga da fetg buna qualidad ei tschercada e contonscha prezis cuntenteivels.

— *Votaziuns cantunales e federalas dils 23 da settember 1990.* Per quella fin da l'janna han votantas e votants giu d'eleger ils representants dil cantun el cussegl dil stadi a Berna e prender posiziun viers buca meins che 4 projects federals e 2 cantunals. Ils resultats:

Eleccziun dils cussegliers dils cantuns:

Elegi ein ils anteriurs, dr. *Ulrich Gadiet* cun 23030 vuschs e dr. *L. Mathias Cavelti* cun 22200 vuschs.

I. Projects federals

1. Iniziativa per desister all'energia atomara
915552 gie, 816302 na; GR 21036 gie, 21099 na

2. Iniziativa per in moratori concernent la construcziun d'ovras atomaras

947356 gie, 787247 na; GR 23743 gie, 18540 na

3. Conclus federal davart in artechel d'energia en la constituziun

1212898 gie, 495952 na; GR 29115 gie, 12255 na

4. Midada dalla lescha davart il traffic sin las vias
898718 gie, 803540 na; GR 20035 gie, 21279 na

II. Projects cantunals

1. Revisiun dalla lescha davart il promover l'economia publica

26061 gie, 10340 na

2. Credit general per realisar la «Fiasta grischuna 91»

16375 gie, 24531 na

Participaziun el cantun Grischun 37%.

— *Il Principadi da Liechtenstein* ei vegnius recepius sco commember cumplein en l'organisaziun dallas naziuns unidas ONU. Dapi mardis, ils 18 da settember sgolatscha la bandiera dil Liechtenstein el quartier general dalla ONU a New York. Il Liechtenstein ei il 160avel commember dallas naziuns unidas.

— *Sentupada dallas pleivs dalla Cadi.* Dumengia, ils 30 da settember 1990 ein las 11 pleivs dalla Cadi seradunadas a Mustér per formar ina cuminonza en Cristus, ina baselgia. Igl avonmiezdi ha giu liug in survetsch divin, celebraus dals 14 plevons dalla Cadi. Quel ei vegnius tenius el center sportiv Acla da Fontauna ed ei staus frequentaus da rodund 900 persunas (mira GR nr. 78/2-10-1990).

October

— *La continuaziun da l'Istorgia dals Rumantschs*, il tom dus dil comic, ei cumpar-

rida da cuort tier la Ligia Romontscha. Ils dus auturs *Peter Haas* (dessegn) e *Felix Giger* (text) presentan quest tom sut il tetel: *Sgartin & Fermentin* ed ils cots da *Mercur*.

— *Monas en iral*, ina ediziun dallas ovras d'*Alfons Vinzens*, Zignau. Igl autur che ha cumplenu ils 8 d'october 1990 75 onns ha publicau durant sia entira veta poesias, raquens e giugs per affons en cudischs da scola e periodicas. Cun l'ediziun presenta ha la Romania rimnau ina gronda part dallas ovras litteraras dil scolast e scribing da Zignau. Il cudisch ei vegnius illustraus da *Martin Mathiuet*.

— *Grond success per in giuven musicant da Trin*. A caschun d'ina concurrenza svizra per solists gudogn *Heinz Cafilisch* da Trin cun siu eufonium igl I. rang denter 60 participants dalla categoria dallas annadas 1975/76 (LCP nr. 40/5-10-1990).

— *Implont solar a Cuschnaus Cumbel/Morissen*. Per promover l'energia solara ha l'associaziun per energia solara installau in implont solar el center da scola, sport e cultura a Cuschnaus. Igl implont consista d'ina surfatscha da 24m² cellas solaras cun ina prestaziun da 2,7 kilowats. La produenziun annuala munta a 2900 kWh. La construcziun digl implont ha custau ca. 54000.— francs (mira GR nr. 82/16-10-1990).

— *Nozzas da diamant a Falera*. Esser 60 onns maridai ei in eveniment fetg rar. Ils 27 d'october 1990 han ils consorts *Anna Margreta* e *Clau Telli-Casutt* saviu festivar quella fiasta singulara en cumpleina sanadad corporala e spirtala.

— *Engaschament da la truppa en favur dils uauls devastai*. Il fevrer 1990 ha in orcan devastau u destruiu tschiens hectaras uaul el cantun Grischun, specialmein en Surselva. El decuors dalla stad e digl atun han diversas partiziuns da truppas gidau a far uorden els uauls devastai. Durant il meins october ein rodund 500 umens dil battagliun 91 s'engaschai els uauls da Medel e Mustér. Quei agid ei staus fetg beinvegnius. Avon che l'emprema neiv ei stada cheu eis ei era reussiu da finir las lavurs vi da lavineras per proteger il vitg da Curaglia.

November

— *Breil e Laax sedecidan per il campionadi mundial da skis 97*. Votantas e votants da quellas duas vischnancas sursilvanas han giu caschun venderdis, ils 2 da november 1990, da decider, schebein els seigien prompts da surprender igl onn 1997 il campionadi mundial da skis alpin. A Breil duessen ver liug las concurrenzas dallas dunnas ed a Laax quellas diils umens. Ils da Breil ein stai cun 148 encunter 78 vuschs ed ils da Laax cun 111 encunter 12 vuschs prompts da candidar per questa occurrenza sportiva.

— La regenza dil cantun Friburg elegia sco niev *professer ordinari* all'universidad dr. *Georges Darms*, Ruschein/Cuera. Cun questa nomina ha l'universidad da Friburg creau ina professura cumpleina per il romontsch, la suletta professura entira da romontsch in summa.

— *Il decanat Surselva refiera l'elecziun dil decan.* Quella decisiun ei vegnida prida a caschun dalla radunonza dils 7-II-90 a Trun cun 17 vuschs dils 24 plevons presents. La majoriad dils plevons ei stada digl avis ch'ina elecziun d'in decan muntassi facticamein in'approbaziun dallas relaziuns actualas egl uestgiu da Cuera (mira GR nr. 90/13-II-1990).

— *Igl oratori «Josua» da G. F. Händel per romontsch.* Quei oratori fetg pretensius ei vegnius translataus en romontsch sursilvan da *Th eo Candinas* e vegnius presentaus dumengia, ils 18 da november 1990, ella baselgia dalla Crusch a Cuera dil *Chor mischedau romontsch Rezia* sut la direziun dad *Urs Simeon*. La part d'orchester ha igl Orchester da camera grischun surpriu, sco solists han cooperau: *Letizia Scherrer*, sopran, *Rico Peterelli*, bariton, *Freider Lang*, tenor e *Carli Elvedi*, bass.

— *La dertgira federala sustegn il romontsch.* Cun sia sentenza che ha confirmau la decisiun dalla suprastonza communal da Mustér, che l'inscripziun per ina nova bar el vitg da Mustér stoppi vegnir fatga en lungatg romontsch, ha la dertgira federala dau ina impurtonta decisiun partenent l'applicaziun dil romontsch per inscripziuns da fatschenta en vitgs romontschs.

— *Ina nova ediziun comunabla dalla Romania e Renania.* Tier quella nova ediziun cun il tetel «Igl uaul grond» setracta ei d'in cudisch cun otg raquintaziuns digl autur *Rico Tambornino* da Trun. Las 8 historias u praulas laian vegnir ils animals a plaid e raquentan d'in mund misterius egl *Uaul*

grond. Las historias, screttas en in bi lungatg culond, ein adattadas per preleger. Il cudisch ei vegnius illustraus da *Barbara Fontana*.

— *Radunonza da delegai dalla Romania a Sedrun.* Sonda, ils 24 da november 1990 ha giu liug la radunonza annuala da delegai dalla Romania en casa da scola a Sedrun. Ils delegai ein vegni beneventai d'in chor da scolars e dil president communal *Gion Beer* che ha presentau sia vischnaunca a moda simpatica. Las tractandas statutaricas sut il presidi da *Gion Tumasch Deplazes* ein vegnidas deliberadas speditivamain e senza discussiun. Aschia han ils delegai giu temps per discussiunar il project d'ina gasetta dil di, dalla *Quotidiana*. Il meina-project, dr. *Giusep Capaul*, presenta idea e concept per ina gasetta romontscha dil di. Sias expectoraziuns han leventau ina discussiun animada denton correcta (mira rapport GR nr. 94/27-II-1990).

December

— *L'universitad da Berna honorescha prof. dr. Alexi Decurtins* cun il docter d'honor. El ha obteniu quella distincziun dalla facultad filosofica-historica en renconuschientscha da siu engaschi e da ses merets sco linguist, professor e promotur dil romontsch. Decennis ha el luvrau en favur dil lungatg romontsch sco redatur e cauredatur dil *Dicziunari Rumantsch Grischun*, sco redatur dils vocabularis sursilvans e sco lector e professor da romontsch alla universitad da Friburg.

— *Notiztgas dalla Sicila secloma in cudisch ch'ei vegnius screts, illustraus ed edius da Linard e Marlen Candreia-Hemmi.* Ils auturs ch'han passentau entgins onns sin quell'insla taliana, descrivan en surmiran, sursilvan e tudestg, la contrada, ils carstgauns e la veta da mintgadi sin quell'insla influenzada dapi tschentanners dallas pli differentas culturalas (mira presentaziun GR nr. 96/4-12-1990).

— *Votaziuns cantunalas dils 2 da december 1990.* Votantas e votants han giu da prender posiziun viers treis projects da votaziun. Ils resultats:

1. Lescha davart il detretschar ils moviments da finanzas denter il cantun e las vischnauncas 29222 gie, 5937 na

2. Iniziativa pil pievel «neiv senza canuns» 17214 gie, 21903 na

3. Revisiun dalla lescha davart ils supplements da famiglia 33309 gie, 4357 na

Participaziun 34%

— *Radunonza da delegai dalla Ligia Romontscha a Cuera.* La secunda radunonza da delegai dalla LR ha adina liug l'entschatta da december ed ha specialmein da deliberar ed approbar il program annual ed il preventiv pigl onn vegnent. Uonn ha la radunonza giu liug sonda, ils 8 da december 1990. Ultra dallas duas tractandas principalas ch'ei vegnidas acceptadas senza cuntervuschs, ha la radunonza era priu enconuschientscha dil program pro-

visori per la Scuntrada 91 a Laax. Quel ei vegnius presentaus dil secretari, dr. *Bernard Cathomas*. Per ina sorpresa ha il president dalla LR, *Toni Cantieni*, procurau. En in votum persunal ha el defendiu detschartamein l'instituziun dalla LR e ses organs encunter tuttas attaccas ch'ei vegnidas fatgas ils davos temps enviers ella. Ei fussi cunvegnet da crear in'organiziun independenta dalla LR per saver e puder realisar meglier certas activitads en favur dil romontsch en general (mira GR nr. 98/11-12-1990 e LCP nr. 50/14-12-1990).

— *Sur Paul Giger, plevon a Sumvitg, vegn elegius sco niev decan per la Surselva.* A caschun d'ina radunonza extraordinaria ils 17 da december 1990 sut il presidi digl anteriur decan *Tumasch Berther* elegian ils commembers dil decanat sursilvan ina nova suprastonza. Da quella fan part: sur Paul Giger, decan; sur Alfred Cavelti; sur Marcus Flury, sur dr. Giachen Caduff; pader Clau Lombriser OP.

— *Bruno Cathomas da Laax* obtegn il premi da promoziun dil minister per fatgs d'educaziun e scienza dalla Germania per sia prestaziun sco actur da teater, il schinumnu «Solo-Förderpreis für Schauspielstudenten». Bruno Cathomas studegia a l'academia da teater a Turitg (mira GR nr. 102/29-12-1990).